

A HÚSZÉVESEK¹

AZ ELMÚLT TÉLEN alkalmam volt mintegy 25—30 ifjúsági szervezettel megismerkedni és bepillantani tagjaik gondolatvilágába. Túlnyomólag az úgynevezett húszévesek csoportjába tartoztak ezek a fiatalemberek, akiknek az életkora tehát 18—25 év között változott. Nagyobbrészt felekezeti vagy bajtársi alapon szervezett egyetemi hallgatók vagy fiatal diplomások voltak, de akadtak közöttük iparos-ifjúmunkások is. Számomra rendkívül érdekes megfigyelésekre nyújtott lehetőséget a gyakori érintkezés az ifjúság különböző alakulataival s alkalmat adott arra is, hogy összehasonlítást tegyek az egyes ma élő nemzedékek felfogása és gondolatvilága között.

Nem az a célom, hogy éles határvonalakat rajzoljak meg, amennyiben vannak ilyenek; erre az impressziók önmagukban nem elégségesek. Az alábbiakban közvetlen megfigyeléseimet adom elő, úgy amint azokat a személyes érintkezés és eszmecsere során szereztem a húszévesek törekvéseiről, vágyairól, felfogásáról a magyarság sorsát érintő főbb kérdéseket illetőleg. Természetesen itt azért rá kell mutatni a különbségekre is, melyek az előttük járó nemzedékektől többé-kevésbé elválasztják őket. Nemzedékeket mondok, mert úgy látom, hogy nemcsak a ma hatalmon lévő „harmadik nemzedékkel“, hanem a napjainkban oly sokat szereplő harmincévesekkel szemben is vannak határozott ismertető jegyeik. Ez a megkülönböztetés talán túlzásnak látszik. Bevallom, hogy magam is annak tartottam, amíg közelről bepillantást nem nyertem ennek az ifjúságnak a leikébe és gondolatainak műhelyébe. Pedig a magyarázat kézenfekvő. Ma olyan időket élünk, amikor tíz esztendő többet számít, mint azelőtt egy emberöltő. Világpolitikai eseményekben, gazdasági és politikai rendszerek átalakulásában, eszmék forrongásában és érlelődésében, tehát olyan dolgokban, amelyek történelmi korszakokat határoznak el. A legfiatalabb nemzedék egy gazdaságilag zűrzavaros, világnézetileg kiforratlan, lelkileg diszharmonikus, erkölcsileg kiegyensúlyozatlan korba született bele, ebből merítette első gyermekkori benyomásait, ebben fejlődött ki értelme, amelyben teljesen hiányzanak a békebeli világ benyomásai és fogalmai. A háborús nemzedék jóval kedvezőbb körülmények között startolt

¹ Folyóiratunk volt tudunkkal az első a „húszévesek“ mint különarcú fiatalság felismerésében (v. ö. Jambrekovits László, Levél a mai ifjúságról, III. 62. l.) jelen cikkünk ez új arcot már pontosabb körvonalakkal állítja elének. *A szerk.*

az életbe, melyet szebbnek és nyugalmasabbnak is látott, mint amilyen ma. Más az életszemlélete, mások az értékítéletei, annyira, hogy az embernek sokszor az az érzése, mintha a húszévesek és a harmincasok generációja között nagyobb lenne a különbség, mint a „harmadik nemzedék“ és a harmincévesek között. Ez a háborút járt és a hozzá közel eső generáció már kezd valahogy megbékélni a sorssal. Különösen az a része, amelyiknek sikerült elhelyezkednie. A határvonalak, melyek nyolc-tíz évvel ezelőtt olyan élesek voltak, ugyancsak elmosódtak. A lehangosabbakat elhallgattatta egy-egy jobb pozíció vagy közéleti szerep, a többiek pedig, akik azelőtt a kórust szolgáltatták, csendesen számlálgatják nyugdíjéveiket és kínosan ügyelnek arra, hogy előmenetelüket a ranglétrán semmi meg ne zavarja. Persze többen vannak közöttük, akik irigykedve néznek a szerencsésebbekre és maguk is szerény tehetségeiket meghaladó karriert szeretnének befutni, anélkül természetesen, hogy feltűnőbb módon exponálni kelljen magukat bármilyen irányban. Mert ami biztos, az biztos. A régi nevek lassan eltűnedeznek a generációs orgánusok hasábjairól. Biztos pozíció, nyugdíj, esetleg könnyű karrier — bizony ebből új világ nem fog születni. A harmadik nemzedéknek nem nagyon kell attól tartania, hogy ami közvetlenül „utána következik“, méltatlan lesz az ő hagyományaihoz.

No majd a húszévesek!

KEZDJÜK A VILÁGNÉZETI KÉRDÉSEL. Erről ma nagyon sokat írnak és beszélnek, talán éppen azért, mert az elvek, eszmék és fogalmak körül soha oly aggasztó zavar nem uralkodott, mint ma. Ebben az országban jelenleg az emberek nagy többségének nincs világnézete: akinek volt, azé megrendült, akinek nem volt, annak még nincs. Azért van ma olyan nagy keletje a kívülről jövő eszmeáramlatoknak. Nem szégyen tehát, ha a legfiatalabb nemzedék is keres valamit, amely törekvéseinek és cselekvéseinek határozottabb irányt szabna. Dicséretére legyen mondva, hogy ezen a téren megnyilatkozásai kevésbé zavarosak, önállóbbak, realiztikusabbak és egészségesebb ösztönt árulnak el, mint az előtte járó generációé.

Kétségtelen, hogy a mai ifjúság elutasítja az elmúlt századnak ma már hivatalosan is megtagadott, de a valóságban most is uralkodó eszméit. Hogy közkeletű és kedvelt kifejezéssel éljek, antiliberalis. Ebben tehát lényegében megegyeznék a háborút járt nemzedékkel. Mégis mennyire más az ő felfogása, mennyivel őszintébb, mélyebb és realiztikusabb! Talán nem is felfogás már, hanem meggyőződés. Határozottan idegenül érzi magát ebben a felemás világban, ahol unostalan hallja, olvassa: le a liberalizmussal, le a kartelkapitalizmussal, ugyanakkor úgy látszik neki, hogy minden ennek a folyvást kiátkozott gazdasági rendszernek a j árszalagján halad. Az aránytalan jövedelmek, a munkaerő kegyetlen kizsákmányolása, a szociális védelem fogyatékosága éppúgy vagy alig változott alakban megvannak ma is, mint az agyoncsépelet liberális korszakban.

A harmincévesek antiliberalis felfogása túlnyomólag az antiszemitizmusból fakad. Azért támadják a szabadelvűséget, mert „a zsidósággal akarnak leszámolni“. A liberalizmus elleni érveiket is az anti-

szemitizmus szótárából veszik. Az újabb nemzedék sem tagadja, hogy van zsidókérdés, amelyet el kell intézni. Világosan látja azt a félreismertetlen összefüggést is, mely a liberális irány és a zsidóság között fennáll s szerencsétlen fejlődésünk nem egy tragikus vonását magyarázza meg. A húszévesek antiszemitizmusa azonban kevésbé formalisztikus, mint a mi nemzedékünké. Ugyanígy van a liberalizmussal is. Azért utasítja el elsősorban, mert nem tudja megoldani az ember problémáját. Úgy érzi, hogy a szabadelvűség és ennek édes gyermeke: a merkantilkapitalizmus nem fér össze a szociális állam fogalmával. Az egyiket fel kell áldozni, hogy helyet adjon a másiknak. Az individuális liberalizmus társadalmi, gazdasági és politikai szemlélete és berendezkedése helyén az új közösségi népi gondolat bontja majd ki formáit.“ Ezt várják, ennek megvalósítására törekednek, szemben a harmincasok nemzedékével, amelynek felfogása ebben a kérdésben távolról sem ilyen egységes. „Elvből kapitalisták vagyunk — mondja egy erősen harmincas, de ma is nagyon aktív diákvezér egy hatalmas egyesület nevében —, mert az ellenkezője bolsevizmust jelent, de a tőkét magánjogi korlátozásokkal szabályoznánk és nemzeti szellemmel kívánánk telíteni.“ Bizony itt egy kis zavar van a fogalmak körül is és a frázis körül is. Mindenesetre világosabb az a törekvés, mely a tőkét szociális tartalommal akarja telíteni. Az egészen fiatalok közül a közgazdák jelentenek különvéleményt. Szerintük „a kapitalizmus a legtökéletesebb gazdasági rend, illik a magyar lélekhez, mert a magyar liberális természet“. A nagy többség azonban, amelyiket nem feszélyez a „céhbeliség“, más véleményen van. A magyar minden képzelt vagy meglévő individualizmusa ellenére is erősen hajlik a kollektivebb formák felé. Csak nem tudja még, melyik legyen az.

Nehéz is ezt eldönteni az eszméknek abban a zűrzavarában, melyben itt legtöbb halandó tévelyeg. Magyarország valósággal az ütközőpontjában fekszik a különböző eszmeáramlatoknak, melyek hol a nyílt színen, hol titokban küzdenek a még mindig uralkodó, de úgylátszik végnapjait élő liberalizmussal. Az ifjúság erősen megoszlik ebben a küzdelemben, de még egyáltalán nem állapítható meg pontosan, hogy a nagy tömeg melyik irányt fogja választani.

Tagadhatatlan, hogy a marxista ideológiának is vannak hívei. Nem lehetnek sokan, mert a fiatalság zöme határozottan nemzeti alapon áll. De mindenesetre sokkal többen vannak, különösen a nyomortól nemzeti érzésükben megzavartak és a szélsőségek felé tévelygők nagy számát is figyelembe véve, semhogy elhanyagolható mennyiségnek tekinthetnők őket. Nagyon érdekes az ifjúság magatartása azokkal a világnézeti áramlatokkal szemben, melyek a nacionalizmust a kollektivizmussal kötik össze. Vitathatatlan, hogy a fasizmus, de méginkább a hitlerizmus erősen megragadta az ifjúság képzeletét. Ezek a mozgalmak, különösen látható szociális kihatásaik miatt, rokonszenvesek neki. Rokonszenve azonban ezidőszerint még alig jutott túl az érdeklődésen. Gyűléseiken megtapsolják a szónokokat, akik e mozgalmakat dicsérik, de éppúgy helyeselnek azoknak is, akik hibáira mutatnak rá. Egy-egy ilyen gyűlés benyomása alatt az embernek eszébe jutnak Beksics Gusztávnak, a jeles liberális publicistának érdekes sorai.

„A nyugati eszmék és az azokba kapcsolt szenvedélyek fáradtan érkeznek hozzánk. Amazoknak fénye részben elhomályosodik, emezeknek heve részben elpárolog, mire hozzánk jutnak... A nyugat nagy politikai és társadalmi forradalmainak viharai csak akkor vonulnak át láthatárukon kelet felé, mikor útközben már nemcsak villámaikat hullatták el, hanem részben termékenyítő esői is leszakadtak.“ Ma még nem tudjuk megállapítani, hogy a legfrissebb nyugati eszmeáramlatoknak is ez lesz-e a sorsa a magyar földön. Talán ezúttal nem is nagyon bánnék, ha egy kissé „fáradtan“ érkeznének meg ezek a mozgalmak és útközben leszakadnának róluk azok az elemek, melyek nem a mi földünkre valók. Csakhogy éppen az ellenkezőjét tapasztaljuk. Ami jó és értékes bennük, a szociális mag, már kihullott mielőtt ide ért volna. A külsőségek önmagukban nem tudják már lelkesíteni a sok csalódáson átment ifjúságot. Legalább is az ifjúságnak gondolkodó részét nem. Ez sohasem fog hinni olyan mozgalom őszinteségében, melynél az antiszemitizmus jelszava alatt elsikkad a szociális gondolat és az ezer holdakhoz tapadó feudális hatalmak a barna ing védelme alatt akarják átmenteni magukat a jövőbe. Innen van az, hogy a mai intellektuális ifjúság, bár tudatosan antiszemita, át van itatva a szociális gondolat-tól és nemzeti alapon áll, nem lelkesedik oly önfeledten a mai nyugati eszmékért, mint a száz évvel ezelőtt élt reformnemzedék tette. Eltekintve most egyéb szempontoktól, amilyen pl. nemzeti érdekeink féltése, mindenesetre érdekes, hogy az elit helyett ezúttal az ifjúság kritikátlan elemei ragadják kézbe az „új világ“ születését hirdető különböző mozgalmak zászlaját.

De hát hol van akkor a magyar ifjúság? A jobb vagy a baloldalon? Mert hiszen ma eszerint szeretik osztályozni az embereket s természetesen az ifjúságot is. Anélkül azonban, hogy egyáltalán tisztázva lenne a jobb- és baloldaliság fogalma. Érzi ezt maga az ifjúság is, amelynek tájékozódását különösen zavarja, amikor jobb- és baloldali világnézetről beszélnek. Közülök csak kevesen veszik észre, hogy ezt a meghatározást is külföldről vettük át, ahol a jobb- és baloldal tényleg világnézeti különbségeket jelöl meg és ott a politikai pártok is eszerint helyezkednek el. Nem így azonban nálunk. Itt sohasem világnézeti alapon történt a politikai pártok kialakulása, ilyen értelemben tehát jobb- és baloldal sem képződhetett. A liberalizmus és konzervatizmus is teljesen összekeveredett nálunk, úgyhogy ma már szét sem lehet választani. De ez nem is fontos, mint ahogy a mai világnézeti anarchiában és megtévesztő pártviszonyok között a jobb- és baloldal közötti megkülönböztetés son. Ne várja tehát senki az ifjúságtól, hogy eszerint kategorizálja magát. Jövője és vele azoké az eszméké és törekvéseké, amelyeket képvisel, nem azon fordul meg, hogy milyen zászlón lengeti a szél, hanem a megvalósításon. „Vannak problémák, melyeknek megvalósításánál nem ismerjük el a pártintenciók, a jobb- vagy baloldaliság, az igenlés vagy tagadás fennforgását. A telepítés kérdése, a nyomorgó alföldi magyarság földhöz- és kenyérhezjuttatása nem politikai klikkek vagy hatalmi csoportok ügye, hanem az egyetemes magyarság érdeke“ — írja a húszévesek egyik legfrissebb orgánuma, a Széchenyista Ifjúság. Ebben a felfogásban már nyoma sincs annak a türelmetlenségnek,

mellyel ma a politika porondján vagy az idősebbek egyesületeiben még mindig találkozunk, ahol nem a problémát, hanem a pártállást nézik. Ez az ifjúság például a radikális földreform követelésében és sok más fontos magyar kérdésben sokkal közelebb érzi magához a baloldali Veress Pétert vagy Takács Ferencet, mint azokat a jobboldali „zsidó-evő” mágnásokat, akik ezerholdjaikhoz és feudális kiváltságaikhoz való görcsös ragaszkodásukat féktelen antiszemitizmusukkal akarják népszerűvé tenni. Ezt az ifjúságot nem lehet többé hamis látszatokkal megteveszteni, mert az embereket nézi és nem a jelszavakat, a lényegét és nem a formát. A keresztény és nemzeti gondolat nála nem hivalkodásra való, nem is ajánlólevél, amellyel karriert lehet csinálni és vagyont lehet gyűjteni, hanem természetes alap, amelyen jóban-rosszban ki kell tartania. Mélyebb, humanisztikus műveltsége kevésbé teszi fogékonnyá az előítéletekkel szemben, könnyebben megtalálja tehát a lehetőséget a társadalmi és politikai ellentétek kiegyenlítésére. Bizonyos, hogy ez a nemzedék sokkal alkalmasabb lesz az osztályharc enyhítésére és elvadult szociális problémáink kibogozására, mint mi harmincasok vagy az uralkodó generáció.

VESSÜNK EGY PILLANTÁST az ifjúság lelki alkatára. Ez látszólag kevésbé egységes, mint a harmincasoké. Különösen a megalkuvásra hajló készségeket illetően nem. Természetesen itt is vannak olyanok, nem is kevesen, akikre nem illik az a jellemzés, amit erről a nemzedékről adtunk. Ezek és az elit, mely itt sokkal mélyebb rétegű és jellegzetesebb, mint a harmincéveseknél, élesebben elkülönül, mint emezeknél. Az elit értékeesebb, viszont a másik rész silányabb. Szociális helyzetünk sivársága, a kenyérért folytatott élet-halálharc, a jövő teljes bizonytalansága az ifjúság egy részében — bármilyen különösen hangzik is — igen becses tulajdonságokat fejlesztett ki: keménységet az elhatározásban, elmélyülést a tudományban, jellemszilárdságot, életismeretre való komoly törekvést és fogékonyságot a spirituális értékek iránt. A másik részében viszont az emberi gyarlóságokat juttatja túlsúlyra: a felületességet, gerinctelenséget, anyagiasságot stb. A magam nemzedékéről nincs jó véleményem, de annyira sohasem süllyedt, hogy napidíjért vonuljon ki ünnepélyes alkalmakkor. Valósággal művészi tökélyre emeli ez a pumpolást, a kedvezmények kijárását, az alkalmazkodást és a szolgálalkúséget, ha valamilyen előnyök szerzéséről van szó. Inkább szánom, mint elítélem az ifjúságnak ezt a részét, mert hibái nem az övé, hanem a korszellemé, amelynek kialakításában neki semmi része nincs. Meglehet érteni a kecskeméti ifjúság márciusi szónokának keserű kifakadását is „a jóllakott erkölcsprédikátorok, a rakott asztalok és teli széfek nemzetmentői” ellen, akik „puhasággal, gerinctelenséggel és szervilizmussal vádolják az ifjúságot”, de ne haragudjon ő sem: ilyen tulajdonságokkal „új 48-at” mégsem lehet előkészíteni.

Szerencsére a kép nem ennyire vigasztalan. A hibákat konstatáljuk, de nincs jogunk arra, hogy pálcát törjünk e nemzedék felett, amelyről egészen véve sokkal kedvezőbb véleményünk van. Kétségbe kellene esni nemzetünk sorsán, ha nem így volna. A mai ifjúság tömegei-

ben nagy számmal vannak kiváló, sokat ígérő emberek, akik előbb-utóbb hatással lesznek ingadozó kortársaikra is. Ezekhez csatlakoznak a harmincévesek közül azok, akik a sok kísértés ellenére sem adták fel meggyőződésüket, mellyel néhány kérdésben már eddig is döntően befolyásolták az ifjúság szemléletét. Az elit hatása annál nagyobb, mert nemcsak szellemi, hanem erkölcsi is. A bátorság is erősebb lábon áll náluk. Igaz, hogy egyénileg nincs mit kockáztatniok: a 75 pengős állások és a nagy többség számára a teljes reménytelenség tényleg nem nagyon alkalmas a megkísérlésre. A pozícióba jutottak is derekasabban viselkednek, mint az idősebbek. Vérük tiltakozik mai társadalmi és gazdasági berendezkedésünk anomáliái ellen. És úglátszik nem tudják, de nem is akarják megtagadni magukat.

Innen van, hogy ezt az ifjúságot már nem lehet az orránál fogva vezetni. Előbb megnézi, hogy milyen ügynek adja oda magát. Politikai karrieristáknak és kalandoroknak kevésbé engedelmes eszköze, mint a mi nemzedékünk, a harmincasoké. A jelszavakkal szemben is tartózkodóbb, szinte mondhatnám: érzéketlen. Ez nagyon érdekes sajátsága a mai fiatalságnak. Közömbösen, sokszor fanyar, szkeptikus arccal fogadja a legszebben elmondott, hangzatos frázisokat is, amelyek hallatára mi annak idején véresre tapsoltuk a tenyerünket. Igaz viszont, hogy ezek a frázisok azóta nagyon megkoptak és rengeteg csalódást keltettek. Megmosolyogja a „neobarokk“ érzelmességet, mely a tények elhallgatásával akar könnyű hatást elérni. A „fehérre meszelt kis falusi házak muskátlis ablakai“ mögött terpeszkedő reménytelenség és a saját beszédén elérzékenyedő vezérigazgató jóléte között éppoly groteszknak találja az ellentétet, mint a szavak és a tettek, a romantika és a valóság között. Nem a lélek fásultsága ez nála, hiszen még nem ért rá sokat csalódnai, nem is a lelkesedés hiánya, amivel többen vádolják, sőt nem is pesszimizmus, bár erre sok oka lenne. Olyan körülmények között nőtt fel, hogy nem tud könnyen felhevülni, a szép, de üres szavak hatása alatt légvárakat építeni, de nem is esik olyan hamar kétségbe, mint az idősebbek. Szereti a józan, egyenes, cifraságoktól ment beszédet, mely inkább az értelmére, mint az érzelmére hat. Agyán keresztül vezet az út a szívéhez. Lelkesedése is így ébreszthető fel. Mert tud lelkesedni, csak ahhoz igaz ügy és igaz emberek kellenek.

EGÉSZ LELKÉVEL FORRADALMAK. A forradalmiság nem az ajkán, hanem a szívében él, nem külsőségekben nyilatkozik meg, hanem meggyőződésében gyökerezik. Forradalmár olyan értelemben, hogy anyagi, szellemi és erkölcsi életünk gyökeres átalakítását kívánja. A nagy magyar sorskérdésekben gyors és radikális megoldásokat sürget. Ezen a téren a harmincévesek agitációjának hatása alatt áll, de messzebbmenő konzekvenciákat von le amazoknál. Nem áll meg a földreformnál s még néhány felkapott jelszónál, mert az egész magyar életet szerves szintézisben látja és akarja megreformálni. Horizontja is szélesebb: messzebb néz a csonka ország határainál. „Az új magyar horizont — írja a Széchenyista Ifjúság — nem zárul le a trianoni országhatárok politikai vagy vámsorompóinál, hanem szerves összefüggésben tudja látni a Dunamedence történeti, kulturális, földrajzi

és gazdasági sorsközösségében élő népeinek minden életkérdését.“ Ez persze még nem program, de illet a dolog természeténél fogva nem is adhat. Az „öncélú középeurópai részletmegoldások“ elutasításával sem mond újat, de az a tény, hogy érdeklődését ez a kérdés annyira leköti, mutatja szemléletének szélesebb perspektíváit.

Mind többen keresik fel közülök az elszakított magyarságot a testvéri és kulturális kapcsolatok ápolása végett. De más okból is. Valóságos szociográfiai láz fogta el ezt az ifjúságot, mely közvetlen forrásból akarja megismerni a külföldi kutatási módszereket is, hogy amit azokból jönnek talál, itthon alkalmazhassa. Egyesületeik szinte versenyeznek a falukutatásban. Már központ is alakult, mely megrendezte első kongresszusát, sőt úgylátszik, hogy a magyar „Gusti professzor“ sem várat már sokáig magára. A kutatások értékéről eltérők a vélemények. Egyik kritikusk, aki különben maga is közülök való, így ír: „Valóságos expedíciók indulnak a falu felé nagy lelkesedéssel, de annál kevesebb tudományos felkészültséggel. Tábortüzeket rendeznek, falujárók, regösök bukkannak fel az ország különböző részén s az ifjúság gyűjt mindent, ami csak kezeügyébe kerül: nótát, pásztorfaragást, szociográfiai adatot... A falutanulmányozások eredménye egy-két esettől eltekintve nagyon siralmas.“¹ Ez a kritika túlságosan szigorú. Igaz, hogy vannak szalon-szociográfusok, akik divatból mennek falura, a kutatási módszerek sem tökéletesek még, de a komoly elem jó úton halad és jól is végzi dolgát. E sorok írója figyelemmel kíséri ezt a munkát, alkalma volt több még nem publikált dolgozatot és falu-monográfiát is elolvasni. Majdnem mind megüti a mértéket és van közöttük néhány egészen elsőrangú alkotás, mely komoly értéke lehetne a szociográfia irodalmának. A háborút követő évek ilyenmű munkálataihoz képest a színvonalemelkedés óriási. De ennél is sokkal fontosabb a néphez való közeledés, mely nem leereszkedés többé s így a falujárás során az alsóbb néposztályok és az intellektuális ifjúság között a szociális viszonyt barátságosabbá teszi.

SOKKAL SIVÁRABB A KÉP, ha az ember az ifjúsági mozgalmakat nézi. Egyesületi élete a múlttal szemben fejlődést nem mutat. Amilyen előnyösen különbözik ez a nemzedék más téren az idősebbektől, olyan vigasztalan a helyzete szervezeti tekintetben. Szinte azt mondhatnám, hogy ment volna a fiatalság sok hibától — jelenlegi egyesületei nélkül. A diákjóléti munka, amelyet legtöbb egyesület elsősorban végez, fontos, de a mai rendszer mellett nagy hátránya, hogy hozzászoktatja a fiatalokat az önállótlanáshoz, a kedvezmények igényléséhez. Ez a szelekcióra is káros, mert gyakran olyanokat emel az egyesületek s így az ifjúság élére, akik kiváló szellemi és erkölcsi tulajdonságokkal kevésbé rendelkeznek, de annál inkább összeköttetésekkel vagy a kedvezmények kijárásához szükséges képességgel. Mondani sem kell, hogy ezért elsősorban nem az ifjúságot kell hibáztatni, amely kegyetlen életviszonyai között nem nélkülözheti a kedvezményeket, hanem a helytelen rendszert, amely erre a megoldásra kényszeríti. Az eredmény ismeretes: az elit nem jut hozzá a vezetéshez és a fiatalok azt látva, hogy a kiemel-

¹ L. Gunda Béla cikkét a „Válasz“ 1935 áprilisi számában.

kedéshez kevésbé értékes egyéni kvalitások kellene, a nem éppen kívánatos példa után indulnak.

A közelmúltban körkérdest intéztek az ifjúsági vezetőkhez, hogy nyilatkozzanak a magyar sorskérdésekről és egyesületeik törekvéseiről. Többek között ilyen válaszokat adtak:

„A faji gondolat adja a szervezet alapját/. Az egyesület minden tagja „esküt tesz arra, hogy minden cselekedetét a faji gondolathoz igazítja ... A magyar faji gondolat alapján álló állam létesülését gátolja az, hogy nem ismerjük a magyar fajtát... A birtokmegosztást telepítéssel kell gyógyítani.“

„Nagyon szükséges lenne, hogy egy földbirtokreform kapcsán a középosztálynak juthasson föld, a hivatalnokoknak, hogy fásasztó és egészségtelen városi munkájuk után visszavonulhassanak a saját kúriájukba.“ Arra az ellenvetésre, hogy a földtelen és nyomorgó földművesrétegeknek talán inkább szükségük lenne földre, a válasz így hangzott: „A hivatalnokoknak juttatott föld az ő helyzetüket is megoldaná, mert azok nem művelhetnék földjeiket és megfogadnák őket, ez nekik is egzisztenciát jelentene/.

„Teljesen helyesnek tartjuk a revíziós követelések mai megjelenésének formáját és hirdetését, terjesztjük a revíziós nyomtatványokat és plakátokat, külföldiekkel váltott leveleinkbe mindig teszünk egy-két revíziós levelezőlapot vagy egyéb propagandairatot/.

Nem folytatjuk tovább. A fent előadottakat összehasonlítva ezekkel a nyilatkozatokkal, óriási különbséget találunk. Ez nem a húszévesek elitjének a hangja, felfogása és műveltsége. Az okát részben már felfedtük. De másrészt tudni kell azt, hogy az ifjúsági egyesületek vezetői gyakran az idősebb korosztályhoz tartoznak. Megnyilatkozásaik tehát nem mindig azonosíthatók az ifjúságéval. Nálunk különben éppen nem ritka eset, hogy intézmények célja és vezetőik véleménye között kibékíthetetlen az ellentét. De azért a verkli forog, csak egészen mást mutat, mint amit kellene. Merőben helytelen volna az ifjúsági egyesületek egy részének működéséből és vezetőik időnként hallatott szavából a fiatalság törekvéseire, műveltségi fokára stb. következtetést vonni. A helyzet azonban így annyira visszás, hogy súlyos kontroverziák származnak belőle. Ezek utóbb mind gyakrabban előfordulnak. A fiatalság érzi, hogy a mai állapot elviselhetetlen számára, mert egyesületi élete mást mutat, mint ami ő maga. Igazi arca meghamisítva mutatkozik a közvélemény előtt s vezetőinek magatartása miatt őt ítélik el. Innen az az erjedés, mely ifjúsági körökben újabban jelentkezik. A kibontakozás nem könnyű, mert hamar politika keveredik a dologba, ez pedig mindenre alkalmas, csak arra nem, hogy a helyes kiválasztás érvényesülhessen. Szerencsére vannak biztató momentumok is. Ilyen volt a nemrég lezajlott debreceni diéta, ahol az ifjúság komolyabbik része pártokon, szervezeti széttagoltságon, eszmei zűrzavaron felülemelkedve találkozott s kereste minden elfogultság és gyűlölködés nélkül a jobb jövő útjait. Az ilyen találkozás egyszer talán megindítja az elit mozgalmát s vele felszínre veti azokat a vezetőket, akik méltó képviselői lesznek az ifjúság mind határozottabban kiformalódó vágyainak és törekvéseinek.

„KÉT EGYES SZEMÉLY KÖZT, tagadhatatlan, az idősebbnek van vagy lehet több tapasztalása. Generációkban éppen megfordítva áll

az eset s a közelebb esőnek s így az ifjabb generációnak van vagy lehet több tapasztalása... Különösen olyan időkben, amilyenre Széchenyi is értette, amikor t. i. két nemzedék két, egymástól élesen elütő korszak határmesgyéjén áll. Csakhogy az egyik a túlsó, a másik az innenső oldalon, egyik a régi, másik az új világot képviseli. Ilyenkor a két generáció között a rendesnél jóval nagyobbak az ellentétek, melyek nem csupán a vérmérséklet különbözőségéből erednek, hanem világnézetiek. Ezért is történik nehezebben, olykor nagyobb megrázkódtatással a nemzedékváltás: az idősebbek felforgatóknak tartják az ifjúságot, féltik tőle „a régi jó idők“ intézményeit, ha mégoly korhadtak is azok, melyeket azonban ők teremtettek meg vagy tartottak fenn egy életen keresztül. A fiatalság „tekintélyromboló.. és „tisztelen“, mert nem hajol meg az öregek „bölcseisége.. és nagyobb tapasztalata előtt. Persze azt figyelmen kívül hagyják, hogy új korszaknak újak a tapasztalásai is, amelyekből esetleg a fiatalok többel rendelkezhetnek, mint az öregek. Az ellentéteket rendszerint nem lehet kiegyenlíteni: a nagyobb erő győz, olykor az erőszak. A kompromisszum ritka eset, inkább csak az erőtlen, dekadens társadalmakban.

Tagadhatatlan, hogy Magyarország is új korszak küszöbén vergődik. Intézményeink egy része már régen elkorhadt, újakkal kell felcserélni; a másik része tökéletlenül funkcionál, ezeket új tartalommal kell megtölteni. Nem lehet vitás, hogy ez a feladat a fiatalabb nemzedékre vár és nem a megalkuvásra erősen hajlamos háborús generációra. Érdekes tény, hogy nálunk az utóbbi időben a generációs ellentétek tompultak. Legalább is kifelé nem jelentkeznek olyan élesen, mint azelőtt. Ennek kettős okát látom. Az egyikről, a harmincévesek elcsendesedésének okáról, fentebb már szó volt. A fiatalok pedig finomabb eszközökkel dolgoznak. Kevesebb hanggal, de nagyobb felkészültséggel és mélyebb meggyőződéssel. Talán ez a magyarázata, hogy az öregek rokonszenvesebb érdeklődéssel kísérik a húszévesek törekvéseit, mint a miénket. Többre is értéklik őket, jóllehet ez a fiatalság sokkal távolabb esett a fájától, sokkal intranszigenesebb és elszántabb, mint a harmincévesek. Mintha nem is közvetlen folytatása lenne az ú. n. harmadik liberális nemzedéknek. De kevesebb benne a türelmetlenség, ami erőre és önbizalomra mutat. Ez sajnos nagyon hiányzik a mi nemzedékünkől s tagadhatatlanul a gyengeség jele. Rosszabb szociális viszonyok között él, mint annakidején mi éltünk, jövője pedig sokkal reménytelenebb, mégsem a kenyérvitát helyezi az első sorba. Törekvései között sem a tüneti jellegű álláshalmozás megszüntetése, hanem az elvi kérdések: a nagy nemzeti, szociális és gazdasági feladatok állanak előtérben. Szemei előtt egy új, európaibb Magyarország mind határozottabb körvonalakban kibontakozó képe lebeg. Csak természetes, hogy a régi tekintélyeket erős kritikával illeti és nem feltétlenül tiszteli. A tekintély elvét nem veti el, csak átértékeli. Nem imponál neki az állás, a születés, a rang, ha nem tapadnak hozzá szellemi és erkölcsi értékek. Többször tapasztaltam, hogy még szakelőadók megválogatásánál is mennyire nem a külsőségek és a konvenciók után mennek, hanem elsősorban azok jellembeli tulajdonságait veszik figyelembe.

AZ ITT ELMONDOTTAK távolról sem adják kimerítő rajzát a fiatalabb nemzedéknek. Mindenesetre hű és objektív leírásra törekedtem. Ez persze nem jelenti azt, hogy megfigyeléseim közben esetleg nem tévedtem is. Egészen véve azonban ezt a generációt feltétlenül értékesebbnek tartom, mint a harmincéveseket. Ezt ma már sokkal pontosabban lehet látni, mint pár évvel ezelőtt, amikor még sok jellemző motívum hiányzott, amelyek azóta élesebbé tették az egyes nemzedékek eltérő jellemvonásait.

Sorsdöntő jelentősége van annak, hogy ez a generáció erős legyen testben-lélekben, szellemiekben és erkölcsiekben egyaránt, mert emberi számítás szerint neki kellene ennek a lejtőre jutott országnak a zuhanását megállítani, intézményeit és közszellemét modernizálni. Ebben a misszióban komoly szerep vár a harmincévesek intakt és alkalmas elemeire is, akiknek előkészítő munkájából már eddig is több kérdésben szempontokat és indítást kapott. Az „új negyvennyolc“, amelyet szeretnek hangoztatni, semmivel sem ígérkezik könnyebbnek, mint a száz év előtti volt. Mindenesetre három személyi előfeltétel elengedhetetlen: jellem, amiben olyan szegényeknek látszunk; tudás, hogy nagy feladataink legkisebb részleteit is helyesen ítélhessük meg és bátorság, amelyben legszegényebbek vagyunk, a kockázat és felelősség vállalására. E tulajdonságok nélkül — s ezt jól jegyezze meg ifjúságunk — nem vállalkozhat történelmi feladatok megoldására.

KERÉK MIHÁLY